HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

לפסול במקום אחים ולחלוץ שלא במקום אחים איכא בינייהו:

הדרן עלך על אלו מומין

מומין אלו (א) [א] בין קבועין בין עוברים [א] פוסלין באדם (א) ויתר עליהן [ב] הכילון והלפתן והמקבן ושראשו שקוט (ב) וסקיפת ובעלי חטרות רבי יהודה מכשיר וחכמים פוסלין הקרח פסול איזהו קרח כל שאין לו שיטה של שער (ג) מוקפת מאוזן לאוזן אם יש לו ה"ז כשר: **גמ'** אמאי והאיכא יבלת דלא כתיב באורייתא באדם ותו דק תבלול דלא כתיבי בבהמה מילף ילפי מהדדי דתניא באדם לא נאמר בו יבלת בבהמה לא נאמר דק תבלול מנין ליתן את האמור של זה בזה ואת האמור של זה בזה ת"ל [1] גרב [2] גרב [ג] ילפת ילפת לגזירה שוה מפני דאי לא מפני איכא למיפרך אדם מבהמה לא יליף שכן היא עצמה קריבה לגבי מזבח בהמה מאדם לא ילפא שכן נתרבה במצות לאיי אפנויי מפני לכתוב רחמנא ילפת ולא בעי גרב ואנא אמינא ומה ילפת דלא מאיסא הוי מומא גרב דמאיס לא כל שכן גרב גרב [ד] דכתב רחמנא למה לי לאפנויי ולכתבינהו רחמנא כולהו בחד וגרב וילפת הכא והכא ולילפו (ד) [ה] מחדא אהייא בהי ליכתב רחמנא אי כתב באדם הוה אמינא כל דפסול באדם פסול בבהמה קלוט [ו] וחוטין דליתנהו באדם בבהמה נמי לא ליפסלו (ה) ולכתוב רחמנא כולהו בבהמה הוה אמינא כל דפסול בבהמה פסול באדם גבן וחרום דליתנהו בבהמה באדם נמי לא לפסלו ולכתבינהו רחמנא כולהו בחד והנך דליתנהו [ג] באידך [ז] לכתוב רחמנא בבהמה והנך דליתנהו באידך לכתוב באדם וגרב וילפת הכא והכא ולילפי מהדדי אלא כתנא דבי רבי ישמעאל [ד] דתנא דבי רבי ישמעאל כל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה אמר רבא למה לי דכתב רחמנא [ח] מום באדם מום בבכור מום בקדשים צריכא דאי כתב רחמנא מום באדם שכן נתרבה במצות אדם מבכור (ו) [ט] בהמה לא אתי שכן הוא עצמו קרב לגבי מזבח קדשים מבכור לא אתי שכן קדושתו מרחם אדם מקדשים לא אתי שכן הן עצמן קריבין בכור מקדשים לא אתי שכן קדושתו מרובה [י] חדא מחדא לא אתיא תיתי חדא מתרתי [כ] מהי תיתי לא לכתב רחמנא בבכור ותיתי מהנך מה להנך שכן קדושתן מרובה ונוהגין בפשוטין [לא לכתוב] בקדשים ותיתי מהנך מה להנך שכן קדושתן מאליהן [ל] [לא לכתוב] באדם ותיתי מהנך מה להנך שכן הן עצמן קריבין [יא] לגבי מזבח צריכי: יתר עליהן באדם: מנא ה"מ א"ר יוחנן דאמר קרא [3] כל איש אשר בו מום מזרע אהרן איש [יב] ששוה בזרעו של אהרן מאי

לפסול במקום אחין. אם יש עמו אחים הגונים והלך הוא וחלץ לה לרבי יהודה לאו כלום עבד ולא פסלה מן האחין [יג] רלה אחד מן האחין לייבם מייבם ולרבי יוסי דמחזיק ליה בספק פסלה מן האחין דשמא חליצתו חליצה ואין אחד מן האחין יכול לייבמה דכיון דלא בנה שוב לא יבנה (י) אלא חוזרין וחולצין לה: **ולחלוץ שלא במקום אחין.** אם אין אחין אלא טומטום לרבי יהודה מיפטרא בולא כלום דהא ודאי סריס הוא וכליתיה דמי ולר' יוסי בעיא חליצה שמא לאו סריס הוא והאי דקאמר לא יחלוץ במקום אחין קאמר:

הדרן עלך על אלו מומין

מומין אלו. האמורין בבכור פוסלין לכהן (ז) לעבודה: **בין קבועין בין עוברין.** כל זמן שהן בו: **הכילון והליפתס והמקבן.** מפרש בגמרא [ע"ב]: **ושראשו שקוט וסקיפת.** [יד] מפרש בגמרא [שם]: **ובעלי חטרות.** פלוגתא אבל הנך כילון וליפתס וכולהו דברי הכל: **חטרות.** הלדרוב"ש: **גמ' אמאי.** [טו] פסולין באדם: **והא** [טז] **יבלת.** דלא כתיבא באדם: **ותו דק תבלול.** דאמרן גבי מומי [יז] בכור (ז) הוא ולא כתיב בבהמה דבשלמא כולהו איכא דמנינן ביה כמו חוטין וזנב העגל שאינה מגעת לארכובה מכל מום רע (ח) נפקי אלא דק ותבלול איכא למיפרך מדגלינהו רחמנא באדם ובבהמה לא גלינהו ש"מ לא פסלי בבהמה. ומשני מילף ילפי מהדדי: **גרב דמאים.** מילפת דקשה הוא כחרס ומשקע בבשר ועושה חריצין: **וליכתבינהו רחמנא לכולהו.** מומי או באדם או בבהמה: **וגרב וילפת הכא והכא.** גרב לגזירה שוה וילפת לגלויי עלה דגרב דמופנה הוא אמאי כתב עור ופסח ושבור הכא והכא: **אהייא** [יח] **ליכתב.** בהי מינייהו לכתבינהו רחמנא דלילף אידך מיניה: **קלוט וחוטין דליתנהו באדם.** דאדם אינו מפריס פרסה ואינן נוהגין בו מומי חוטין דאדם יש לו שיניים [יט] ואין נראין החוטין ובהמה הוא דאית (ט) לה שיניים למעלה ונראין החוטים ונפסלת בפגימתן: **בבהמה נמי לא פסלי.** להכי כתב רחמנא מומים בבהמה ומנה בה קלוט וחוטין שנפגמו ושנגממו [כ] דנפקי מחרוץ: **גבן וחרום ליתנהו בבהמה.** דגבן היינו שיש לו גביניס שקורין שורציל"ש ובהמה לית לה גביניס וחרום היינו שחוטמו [כא] (ח) בין שתי עיניו ובהמה אין לה חוטם בין העיניס: **והנך דליתנהו באידך.** דלא שייכי ביה ליכתב באידך: **שנתחדש בה.** והכא איכא חידוש באדם גבן וחרום ובבהמה קלוט וחוטין: **למה לי.** למיכתב דמומין [כב] פסולין באדם ומומין פסולין בבכור דכתיב (דברים טו) וכי יהיה בו מום וגו' ומומין [כג] פסולין בקדשים: **אדם מבכור לא אתי.** כלומר אי כתב בבכור ולא כתב בהנך אדם מבכור לא אתי מה לבכור דין הוא שיפסלנו המום שכן הוא עצמו קרב: **אדם מקדשים לא אתי.** כלומר אי כתב בקדשים ולא כתב בהנך הנך לא אתו מינייהו: **קדושתן מרובה.** חטאות ואשמות עולות ושלמים אדם קדושתו מרובה במצות: **איש השוה בזרעו של אהרן.** הוא דבעי מומא הא אין שוה בזרעו של אהרן בלא מומא נמי מיפסיל: מאי

הא איכא יבלת. ה"נ הוי מצי למיפרך מחרוץ דלא כתיב באדם (י) ושייך באדם חוטין ובמקום עלם כמו בבהמה וכן נתוק וכרות לא כתיבי באדם וגבן לא כתיב בבהמה ואע"ג דשייך [בבהמה] למאן דמפרש לקמן שסדרתו עקומה ולא מוקי לה בגביני עיניו וא"ת אין לו ביצים או שאין לו אלא ביצה אחת דתנן לעיל (דף מ.) גבי בהמה הרי זה (כ) [מום] ואין (כ) [זה] אלא ממרוח אשך דקאמר ת"ק לקמן בפירקין (ל) אין לו ביצים או שאין לו אלא ביצה אחת זהו מרוח אשך האמור בתורה וילפינן בהמה מאדם בג"ש דבסמוך תינח לת"ק אלא לרבי ישמעאל ור"ע דאמרי חסר אשך מיבעי ליה מנא להו דאינהו גופייהו חשבי ליה מומא בפירקין דלעיל ואי נפקא לן ממומין שבגלוי ואינן חוזרין א"כ לת"ק למה לי קרא להכי ואינהו נמי הוה מוקמי קרא להכי אי לאו משום דחסר אשך מבעי ליה דאין לחלק בין אדם לבהמה משום דבהמה יש לה שני כיסין וחשיב מום טפי דהא אפי' אין לו ביצים כלל (מ) (למעוטי) מבעי ליה למעוטי ממרוח אשך ושמא י"ל בכי האי גוונא שייך לומר דנשנה בשביל דבר שנתחדש בה כדר' ישמעאל דבסמוך וניחא נמי השתא אפי' יש מומין שנכתבו אע"ג דהוו נפקי ממום שבגלוי ואינו חוזר:

גרב דכתב רחמנא ל"ל (נ) למעוטי. תימה הא איצטריך לכדאמר רבא בפירקין לעיל (דף מא.) להכי כתב רחמנא גרב למימר דחרוץ במקום בשר לא הוי מומא ומיהו תרי גרב ותרי ילפת כתיבי חד באדם וחד בבהמה ואייתר חד לאפנויי (ס) אבל ע"כ לא הוי מופנה אלא מצד אחד ואיכא למ"ד ב"ק (דף כה:) דמשיבין ועוד דמדנקט בברייתא ת"ל גרב גרב ילפת ילפת נ"ל למעבד גזירה שוה בתרווייהו משמע דנקיט הכי משום דבכל הני תרי דוכתי כתיב גרב בהדי ילפת לאפנויי וי"ל דמשום דרשא דרבא דלעיל לא מפיק הפנאה מהכא כיון דלפי דרשא לא מיתוקמא גרב לגופיה אלא נלמד (ע) החרוס במקום בשר:

גבן וחרום דלא איתנהו בבהמה. היינו לת"ק דלקמן בפירקין דמוקי גבן בגביני עינים אבל לרבי חנינא בן אנטיגנוס דאמר שיש לו שני גבין ושני שדראות שייך שפיר בבהמה ולהכי לא קאמר נמי מרוח אשך דליתיה לר' חנינא בן אנטיגנוס דאמר כל שמראיו חשוכים דלא איירי אליביה:

למה לי דכתב רחמנא מום באדם מום בבכור מום בקדשים צריכי כו'. תימה למאי דקאמר צריכי דמשמע דלא ילפינן מהדדי מנלן באדם ובקדשים כל מום שבגלוי ואינו חוזר דגבי בכור הוא דדרשינן ליה לעיל בפרק על אלו מומין (דף לז.) מכלל ופרט (פ) וכן מומין דגבי אדם וקדשים דלא כתיבי בבכור דאיכא דלא נפקי מכל מום רע כגון דק תבלול כדפי' בקונטרס בריש פירקין ויש לומר הואיל דגלי גלי: אמר

מסורת הש"ס

א) [לעיל ג: כתובות עה.], ב) צ"ל מהדדי נ"ק, ג) באדם לכתוב כו' דליתנהו בבהמה לכתוב נ"ק, ד) שבועות יט. ב"ק סד: סוטה ג. [מנחות י.], ה) נ"ק, ו) [יבמות י:], ז) בכהן נ"ק, ח) [דברים טו], ט) הלא"מ בפ"ב מהל' אסורי מזבח ה"ב העתיק דאין לה, י) צ"ל ושייך באדם חרוץ במקום עלם כו' נ"ק, כ) נ"ק, ל) [דף מד:], מ) נ"ק מ"ז, נ) צ"ל לאפנויי, ס) צ"ל אבל א"כ לא הוי כו' נ"ק, ע) צ"ל אחרוץ, פ) צ"ל וכן מומין דכתיב גבי אדם ובקדשים ולא כתיב בבכור כו' נ"ק,

◆

תורה אור השלם

1. אוֹ גִבֵּן אוֹ דַק אוֹ תְּבַלֻּל בְּעֵינוֹ אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ מְרוֹחַ אָשֶׁךְ: ויקרא כא כ
2. עַוֶּרֶת אוֹ שָׁבוּר אוֹ חָרוּץ אוֹ יַבֶּלֶת אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת לֹא תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לַייָ וְאִשֶּׁה לֹא תִתְּנוּ מֵהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לַייָ: ויקרא כב כב
3. כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם מִזֶּרַע אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב אֶת אִשֵּׁי יְיָ מוּם בּוֹ אֵת לֶחֶם אֱלֹהָיו לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב: ויקרא כא כא

◆

הגהות הב"ח

(א) במשנה פוסלין באדם יותר עליהן באדם הכילון וכו' ושראשו (שקוט) תז"מ ונ"ב ס"א שקוע: (ב) שם ושקיפס ובעלי החטוטרות: (ג) שם מקפת מאזן לאזן ואם: (ד) גמ' ולילפו מהדדי אהייא לכתוב כצ"ל ותיבת בהי נמחק: (ה) שם בבהמה נמי לא ליפסלו ואי כתב רחמנא: (ו) שם אדם מבכור לא אתי כצ"ל ותיבת בהמה נמחק: (ז) רש"י ד"ה ותו דק וכו' מומי בכור מום הוא: (ח) ד"ה גבן וכו' שחוטמו שקוע בין שתי:

◆

לעזי רש"י

חלדרובי"ש. גיבן.
שורציל"ש. גבות-עיניים.

◆

מוסף רש"י

לפסול במקום אחים. אם יש אחין שלימים עמו וחלץ לה טומטום, לר' יהודה דאמר שהוא כסריס, מחזיק ליה בסריס ודאי ולא פסלה על האחין ומתייבמת, ולר' יוסי שמא קתני, ספיקא הוא ופסלה על האחין דלמא לאו סריס הוה וחליצה היא (יבמות פג:). **ולחלוץ שלא במקום אחים.** אם אין שם אח אלא הוא, לר' יהודה לא בעיא חליצה מיניה, לר' יוסי ברבי יהודה בעיא חליצה מספק (שם).

הדרן עלך על אלו מומין

פוסלין באדם. בכהן, כל זמן שמום בו לא יעבוד (לעיל ג:). **כל פרשה שנאמרה ונשנית כו'.** אורחיה דקרא לחזור ולשנות את האמור מפני דבר אחד המתחדש בכפילתו (סוטה ג.).

◆

רבינו גרשום

ודאי משום הכי חולצת: מאי בינייהו. בין לר' יהודה דאמר ודאי סריס חמה הוי ובין לר' יוסי דאמר ספק מיכדי בין מר ובין מר לא חולץ קאמר אמר רבא לפסול במקום אחין וליחלוץ שלא במקום אחים איכא בינייהו. לר' יהודה דאמר שמא ימצא סריס חמה פוסל במקום אחים שאם עשה בה מאמר אמרינן דילמא לאו סריס הוא ופסלה על האחין וכן נמי אי ליכא אחין אלא הוא חולץ. ולר' יהודה דאמר שהוא כסריס לא פסל במקום אחין ולא חולץ שלא במקום אחין. והאי דקאמר ר' יוסי טומטום לא חולץ היינו במקום אחין אבל שלא במקום אחין חולץ:

סליק פירקא

מומין אלו. דחשבינן בבהמה: בין קבועין ובין עוברין פסולין באדם. בכהנים: ויתר עליהן. דפסולי[ם] באדם ולא בבהמה הכילון כו': ואמאי. פוסלין באדם והא איכא יבלת דלא כתיבא באדם וכתיב בבהמה ודק תבלול דלא כתיבי באורייתא גבי מומי בהמה ואמאי קא חשיב להו הכא בבהמה: מילף ילפי מהדדי. מומי בהמה ממומי אדם הלכך חשיב להו לכולהו בבהמה: גרב ילפת כתיב בין במומי אדם בין במומי בהמה לגזרה שוה: ומה ילפת דלא מאיסא דהוי יבש: גרב דמאיס. דהוי לח: וליכתב רחמנא לכולהו. מומי בין יבלת בין דק תבלול בחד ולא באידך אלא גרב וילפת לחוד באידך למילף או גבי אדם או גבי בהמה: קלוט וחוטין דליתנהו באדם. דחוטין דאדם לא הוי בגלוי כשל בהמה ולא פסלי באדם ולא קלוט דלא

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ו מהל' ביאת מקדש הל"ג:

◆

שיטה מקובצת

א] בין עוברים. דמומין עוברים דפסולים באדם נפקא לן מדילפינן מבהמ' וגבי בהמה כתיב מום בם ודרשינן בפרק התערובות [דף עז ע"ב] מום בם הוא דלא ירצה הא עבר מומן ירצה אף באדם כתיב מום בם ודרשינן הא עבר מומן ירצה כמו בבהמה. ת"ח: ב] עליהן באדם הכילון: ג] גרב ס"א וילפת גרב וילפת לגז"ש: ד] גרב גרב דכתב רחמנא למה לי. הקשה הר"ר אלחנן והא איצטרך לכדרבא כו' וליכא למימר דכיון דמופנה מצד אחד חשיב ליה מופנה כדאמר לעיל גבי מעשר בהמה דאינו נמכר משום דגמרינן גז"ש לא יגאל לא יגאל מחרמים אע"ג דלאו מופנה אלא מצד אחד דהא מדכתיב רחמנא ילפת בהדי גרב באדם ובבהמה ש"מ דבעינן מופנה משני צדדין דאי לא בעינן אלא מצד אחד לא לכתב אלא חד ילפת בהדי גרב ואומר הר"י דמ"מ חשיב ליה מופנה לגז"ש כיון דלא איצטריך לעיל לדרש דרבא אלא לדיוקא דעלמא דגרב הוי מומא הא חריץ לא הוי מומא או שמא הוי מצי למכתב שום נגע אחר דמאוסה ודמי לחריץ. לשון תו"ח: ה] קלוט וחוטין דליתנהו באדם. פי' ברש"י דאדם אינו מפריס פרסה כו' מיהו לכאורה הוי משמע דאף במקום שיש שינים בבהמה כגון למטה פוסלין אף החוטין והיה אומר הר"ר אלחנן לפי שהבהמה פיה ארוך ופתוח הרבה וכי פגום קצת מחזי והוי מום שבגלוי אבל באדם לא מחזי כולי האי והוי מום שבסתר. ת"ח: ו] ליכתב רחמנא מתי' לכתוב עד תי' וגרב נמחק: ז] רחמנא מומין באדם מומין בקדשים מומין בבכור צריכא דאי כתב רחמנא מומין באדם: ח] תי' בהמה נמחק: ט] מרובה. גליון דקדשים נוהגין בין בזכרים ובין בנקבות: י] מתרתי בהי לא לכתוב לא לכתוב רחמנא בבכור: יא] קרבין על גבי מזבח הילכך צריכי: יב] איש ששוה בזרעו של אהרן. הקשה הר"ר אלחנן דהא קתני נמי במתני' גבן שהוא מום גמור ומרוח אשך דהוי נמי גמור ופסול משום מחלל עבודה דהא כתיב באורייתא ותירץ ר"י דמדקאמר האמור בתורה גבי גבן או מרוח אשך משמע שפיר דאתא לפרושי דאלו פוסלין לבד משום מום גמור מחלל עבודה ולא האחרים. ת"ח: יג] האחין ואם רצה: יד] תי' מפרש בגמרא נמחק: טו] אמאי פוסלין: טז] והא איכא יבלת: יז] מומי אדם הוא דכתיב ולא: יח] אהייא (דהוי) [מינייהו] ליכתב: יט] שינים בשל החוטין ואין כו' ובהמה היא דאין לה: כ] ושנגממו נפקי מחרוץ: כא] שחוטמו משוקע בין: כב] דמומין פוסלין באדם ומומין פוסלין בבכור: כג] פוסלין בקדשים:

◆

רבינו גרשום (המשך)

בעינן באדם פרסות סדוקות: גבן וחרום דליתנהו בבהמה דגיבן זה שגביניו שוכבין וליכא לבהמה גבינין: וחרום. זה הכוחל שתי עיניו כאחת שחוטמו שקוע ואין לו חוטם בין עין לעין ויכול לכחול זה מזה שאין עיכוב חוטם בין עין לעין. וחוטם ליכא בבהמה ואינו כוחל: וליכתבינהו לכולהו מומי דשייכי בחד אי באדם ליכתוב ביה גיבן וחרום ולכולהו מומי: והנך דליתנהו. ביה כגון קלוט וחוטין ליכתבינהו באידך בבהמה ולא ליכתוב בה תו מכל מומי אלא גרב וילפת. ולילפי מהדדי כל הני מומי דשייכי לכל חד וחד: אלא. משום הכי איכתבו תרי זמני משום דבר שנתחדש בהן אגב דאיכא בהאי

דליכא בהאי משום הכי כתבינהו תרי זימני: אדם כהן שכן נתרבה במצות הרבה מה שאין כן לא בבכור ולא בקדשים: שכן קדושתן מרובה שקדשים נוהגין בין בזכרים בין בנקבות ועוד שיש להן קדושת הרבה חטאת ואשם עולה ושלמים: לא ליכתוב באדם ותיתי מהנך מבכור ומקדשים ואי אמרת מה לבכור שכן קדושתו מרחם תאמר באדם קדשים יוכיחו שאין קדוש מרחם ואפי' כן פוסל מום בהם. מה לקדשים שכן קדושתו מרובה בכור יוכיח וחזר הדין הצד השוה שבהן שפוסל בהן מום אף באדם נמי. מה להנך שכן קריבין על גבי מזבח מה שאין כן באדם: מה להנך בקדשים ואדם קדושתו מרובה אדם נתרבה במצות קדשים שכן קדושתן מרובה ונוהג קדושת אדם כהן וקדשים בין בפשוטים בין בבכורים ראוין לעבודה: קדושתן מאליהן שאין צריך להקדישן: יתר עליהן